

STOP DISCRIMINATION !!!

Лекція № 9

«Дискримінація за ознакою місця проживання, громадянства чи мови: правовий механізм запобігання та протидії»

ПЛАН:

1. **Поняття дискримінації за ознакою місця проживання, громадянства чи мови.**
2. **Види дискримінації за ознакою місця проживання, громадянства чи мови.**
3. **Форми прояву дискримінації за ознакою місця проживання, громадянства чи мови.**
4. **Правовий механізм запобігання та засоби протидії дискримінації за ознакою місця проживання, громадянства та мови.**
5. **Роль правоохоронних органів у запобіганні та протидії дискримінації за ознакою місця проживання, громадянства та мови.**

Нормативно-правові акти

1. Конституція України (1996 р.)
2. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (2012 р.)
3. Закон України Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (2005 р.)
4. Загальна декларація прав людини (1948 р.)
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950р.)
6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.) (статті 2, 3 і 26) ;
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) (статті 2 і 3);

Дискримінація за ознакою місця проживання та громадянства

це

порушення рівності прав та рівності можливостей людей через попереднє місце проживання або громадянство людини. Проявляється у випадках, коли особа стикається з неможливістю реалізувати свої права або скористатися послугами через штамп у паспорті про реєстрацію місця проживання у певній місцевості або через нестачу такого штампу.

КОНСТИТУЦІЯ
УКРАЇНИ

Стаття 33. Конституції України

Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

**Місце проживання належить до так званих «інших»
ознак дискримінації**

**Радянська прописка була спробою закріпачення
людей, намаганням тотально контролювати
громадян, які в очах держави були не
особистостями, а «людськими ресурсами»**

**створювала перешкоди в
реалізації громадянами свободи
пересування**

**соціальні, медичні послуги, середню освіту, тощо
можна було дістати лише за місцем прописки**

Дискримінація за територіальною ознакою

Стала причиною

утворення Сполучених Штатів Америки

жителі північноамериканських колоній Великобританії зазнавали дискримінації в порівнянні з жителями метрополії в оподаткуванні, і це підштовхнуло революційний рух, що призвів до війни за незалежність

**свобода пересування – це
право**

іноземця

**громадянина
України**

**особи без
громадянства**

**які на законних підставах перебувають в
Україні**

**вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по
території України**

- ✓ у будь-якому напрямку,
- ✓ у будь-який спосіб,
- ✓ у будь-який час,

за винятком обмежень, які встановлюються законом

**Вільний вибір місця
проживання чи перебування**

іноземця

**громадянина
України**

**особи без
громадянства**

**які на законних підставах перебувають в
Україні**

**на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть
проживати чи перебувати**

Місце перебування

житло або спеціалізована соціальна установа для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, у якому особа, яка отримала довідку про звернення за захистом в Україні, проживає строком менше шести місяців на рік або отримує соціальні послуги

Місце проживання

житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також апартаменти (крім апартаментів у готелях), кімнати та інші придатні для проживання об'єкти нерухомого майна, заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціонарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), в яких особа отримує соціальні послуги

**Свободу пересування може
бути обмежено:**

- у прикордонній смузі;
- на територіях військових об'єктів;
- у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;
- на приватних земельних ділянках;
- на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;
- на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;
- на тимчасово окупованих територіях

*Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні
Закон України від 11.12.2003 (зміни від*

Свобода пересування обмежується

ЩОДО

- осіб, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;
- осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;
- осіб, які за вироком суду відбувають покарання у виді громадських робіт, виправних робіт, пробаційного нагляду, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, яким заборонено виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації;
- осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;
- осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;
- осіб, які звернулися за наданням їм статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;
- іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України;
- осіб, яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань;
- іноземців, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового.

Вільний вибір місця проживання обмежується

**в адміністративно-територіальних
одинацях, які знаходяться**

- ✓ у прикордонній смугі;
- ✓ на територіях військових об'єктів;
- ✓ у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;
- ✓ на території, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;
- ✓ на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;
- ✓ на тимчасово окупованих територіях.

Вільний вибір місця проживання обмежується

ЩОДО

- ✓ осіб, які не досягли 14-річного віку;
- ✓ осіб, до яких згідно із процесуальним законодавством застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;
- ✓ осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;
- ✓ осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;
- ✓ осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;
- ✓ іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України.

Справа Пічкур проти України

Pichkur v. Ukraine, No. 10441/06, 07/11/2013

У цій справі заявник скаржився на відмову національних органів сплачувати йому пенсію через те, що він виїхав на постійне місце проживання за кордон до Німеччини. У 1996 році, відпрацювавши сорок років в Україні, він став пенсіонером і почав отримувати пенсію. У серпні 2000 року заявник виїхав до Німеччини. Перед своїм від'їздом він мав повідомити місцеве управління Пенсійного фонду України про те, що залишає країну для постійного проживання за кордоном, та отримати шість місячних пенсій наперед, із подальшим припиненням усіх пенсійних виплат протягом усього періоду його перебування за кордоном. Проте він цього не зробив. Отримувати пенсію від його імені була уповноважена його мати.

Дискримінація за ознакою місця проживання (просторовою ознакою)

в залежності від формального статусу чи інших характеристик житлового приміщення (наприклад, щодо гуртожитків або відомчого житла)

від населеного пункту, адміністративного статусу території (наприклад, може відрізнятися обсяг прав жителів сільської та міської місцевості, як в СРСР і в сучасному Китаї)

адміністративно-територіальної одиниці, держави (в залежності від того, чи живе громадянин держави в своїй країні або, в якій країні живе певна особа)

формальний зв'язок між особою і певною територіальною одиницею

Дискримінація за просторовою ознакою

Може мати наслідки

створення систем обліку населення за територіальною ознакою

виникнення адміністративних (соціальних і економічних) бар'єрів між територіальними одиницями

можливість різного поведіння з різними територіальними одиницями

Нормативні гарантії в сфері освіти і праці

Забороняється будь-яка дискримінація у сфері праці, зокрема... пряме або непряме обмеження прав працівників залежно від... місця проживання...» Ст.2-1 КЗПП

Право на здобуття повної загальної середньої освіти гарантується незалежно від...місця проживання...» ч.2 ст.7 Закону України «Про повну загальну середню освіту» 16.01.2020,

Право дитини на здобуття початкової та базової середньої освіти у комунальному закладі освіти (його структурному підрозділі), за яким закріплена територія обслуговування, на якій проживає дитина, гарантується, що не обмежує право батьків дитини або особи, яка досягла повноліття, обирати інший заклад освіти абзю 2 ч.2 ст.8 ЗУ «Про повну загальну середню освіту»

Відповідальність

Стаття 197. Проживання без паспорта громадянина України або без реєстрації місця проживання

Проживання громадян, зобов'язаних мати паспорт громадянина України, без паспорта громадянина України або за недійсним паспортом громадянина України, а також проживання громадян без реєстрації місця проживання - тягнуть за собою попередження.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачені частиною першою цієї статті, - тягнуть за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В Угорщині іноземцям продають бензин на
50-60% дорожче. Фото: Pexels

Зіштовхнутись з такою дискримінацією в першу чергу можуть

МІГРАНТИ

**люди, які добровільно змінили місце свого проживання.
Це може бути міграція в рамках однієї країни
(внутрішня міграція), чи переїзд з іншої країни до
України, (зовнішня міграція)**

БІЖЕНЦІ

**особи, які внаслідок обґрунтованих
побоювань стали жертвою
переслідувань, перебувають за межами
своєї країни та не можуть або не
бажають користуватися захистом цієї
країни внаслідок таких побоювань**

ШУКАЧІ ПРИТУЛКУ

**особа, яка звернулась до
уповноваженого органу влади із
проханням визнати його/її
біженцем та надати відповідний
захист**

У випадку **внутрішньої міграції**, коли люди є громадянами України, в разі дискримінації ми будемо говорити про захищену ознаку «місце проживання», в разі **зовнішньої міграції** – про «громадянство».

В Україні є відповідний закон «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»

Біженцем визнається особа, яка
**«знаходиться поза межами рідної країни
внаслідок добре обґрунтованих побоювань
стати жертвою переслідування через свою расу,
релігію, національність, приналежність до певної
соціальної групи або політичні погляди, і не може
або внаслідок таких побоювань не бажає
скористатися захистом своєї країни...»**
(Конвенція 1951 року про статус біженців).

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту»

біженець – особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

**особа, яка потребує
додаткового захисту**

особа, яка не є біженцем, але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань

**особи, які
потребують
тимчасового захисту**

іноземці та особи без громадянства, які масово вимушені шукати захисту в Україні внаслідок зовнішньої агресії, іноземної окупації, громадянської війни, зіткнень на етнічній основі, природних чи техногенних катастроф або інших подій, що порушують громадський порядок у певній частині або на всій території країни походження

ЩЕ ОДНА ВРАЗЛИВА ТА НОВА ДЛЯ УКРАЇНИ
КАТЕГОРІЯ ОСІБ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ЗАХИСТУ ВІД
ДИСКРИМІНАЦІЇ, – ЦЕ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ
ОСОБИ (ВПО).

Згідно з керівними принципами УВКБ ООН (Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців) З питання про переміщення осіб усередині країни, особи, переміщені всередині країни, визначаються як люди або групи людей, які були змушені рятуватися втечею або покинути свої будинки або місця проживання для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини або стихійних лих/техногенних катастроф, і які не перетнули міжнародно-визнаний державний кордон країни.

Згідно з Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру

Дискримінація за ознакою мови

відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав, засноване виключно на використанні людини або групи людей певної мови. Поняття охоплює дискримінацію, пов'язану з рідною мовою та будь-якими характеристиками мови та мовлення: акцент, розмір словникового запасу, модальність та синтаксис; може також включати здатність людини або неможливість використовувати одну мову, а не іншу.

25.04.2019 р.

визнання української мови державною (ст.10 Конституції)

**ЗАКОН УКРАЇНИ
ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФУНКЦІОНУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
ЯК ДЕРЖАВНОЇ**

ІНСТИТУТ
ПРАВА
УКРАЇНИ

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом. (ст.10)

Закон визнано таким, що відповідає Конституції України (є конституційним),

згідно з Рішенням Конституційного Суду № 1-р/2021 від 14.07.2021

Державна мовна політика

Це діяльність держави і суспільства спрямована на вирішення проблем у сфері мовних відносин з дотриманням інтересів етнospільнот (мовних груп)

- Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р.
- Про корінні народи України: Закон України від 01.07.2021 р.
- Про національні меншини (спільноти) України: Закон України від 13.12.2022 р.
- Про застосування англійської мови в Україні : Закон України від 04.06.2024 р.

Українська мова є

- Єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є українська мова
- Державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави

Кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою

Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України.

Сфери застосування

Державна мова у сфері

- трудових відносин
- освіти
- науки
- культури
- телевізійного і радіомовлення
- друкованих медіа
- книговидання та книгорозповсюдження
- користувацьких інтерфейсів комп'ютерних програм та веб-сайтів
- інформації для загального ознайомлення
- публічних заходів
- обслуговування споживачів
- в технічній та проектній документації
- реклами
- охорони здоров'я
- спорту
- транспорту
- діловодства, документообігу, листування і звітності громадських об'єднань, політичних партій та інших юридичних осіб
- у зверненнях до громадських об'єднань, політичних партій та інших юридичних осіб

Дія Закону не поширюється на сфери

- приватного спілкування
- здійснення релігійних обрядів.

АКЦЕНТ

Деякі акценти мають більший престиж, проте велика кількість акцентів не дає можливість визначити, який з них є найбільш бажаним. Дослідження визначило, що деякі звуки мовлення є менш приємними, ніж природні. Крім того, престижність акценту залежить від суспільства.

Наприклад, у Сполучених Штатах, загальна американська мова (відсутність регіонального акценту або акценту робочого класу) широко використовується в багатьох сферах, як-от телевізійна журналістика. Також у Великій Британії безакцентна вимова означає приналежність до вищого класу. Крім престижу, дослідження показали, що певні акценти також можуть бути пов'язані з упередженням щодо інтелекту та соціальних навичок.

